

XALQARO HUQUQ NORMALARINING MILLIY SUD AMALIYOTIDAGI AHAMIYATI

Ulmasov Muhridin Bobir o'g'li
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi
va agrotexnologiyalar instituti
Yurisprudensiya yo'nalishi 2-kurs talabasi
E-mail: ulmasovmuhridin426@gmail.com
Tel.: +998 94 000 03 13

Annotatsiya: Mazkur maqolada xalqaro huquq normalarining milliy sud amaliyotidagi o'rni va ahamiyati, ularning O'zbekiston Respublikasi huquq tizimiga ta'siri hamda odil sudlovni ta'minlashdagi roli ilmiy-huquqiy jihatdan tahlil qilingan. Xalqaro shartnomalar, inson huquqlariga oid xalqaro hujjatlar va umume'tirof etilgan xalqaro huquq prinsiplari milliy sudlar faoliyatida qonunlarni to'g'ri talqin qilish hamda inson huquqlarini samarali himoya qilishning muhim huquqiy manbai ekanligi asoslab berilgan. Shuningdek, sud-huquq islohotlari sharoitida xalqaro standartlarni milliy sud amaliyotiga izchil tatbiq etishning afzalliklari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari yoritilgan.

Kalit so'zlar: xalqaro huquq, milliy sud amaliyoti, xalqaro shartnomalar, inson huquqlari, odil sudlov, huquqiy davlat, Konstitutsiya, sud amaliyoti, xalqaro standartlar, qonun ustuvorligi.

Globalashuv jarayonlari va davlatlar o'rtasidagi xalqaro hamkorlikning kengayishi natijasida xalqaro huquq normalarining milliy huquq tizimlariga ta'siri tobora kuchayib bormoqda. Zamonaviy huquqiy davlatlarda sudlar faqat milliy qonunchilik bilan cheklanib qolmay, balki davlat ishtirok etayotgan xalqaro shartnomalar hamda umume'tirof etilgan xalqaro huquq prinsiplari asosida ham odil sudlovni amalga oshiradilar. Bu esa inson huquq va erkinliklarini yanada ishonchli himoya qilish, qonunlarni zamonaviy huquqiy talablarga muvofiq talqin etish hamda sud qarorlarining sifatini oshirishga xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasida ham xalqaro huquq normalarini milliy qonunchilikka uyg'unlashtirish va ularni sud amaliyotida qo'llash bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Mamlakatimizning inson huquqlariga oid ko'plab xalqaro shartnomalarga qo'shilgani milliy sudlar zimmasiga ushbu hujjatlarning mazmun-mohiyatini chuqur anglagan holda ularni amaliyotda to'g'ri qo'llash vazifasini yuklaydi. Shu sababli xalqaro huquq normalarining milliy sud amaliyotidagi ahamiyatini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Xalqaro huquq normalari zamonaviy huquq tizimining muhim tarkibiy qismi bo'lib, ular davlatlarning o'zaro munosabatlarini tartibga solish bilan bir qatorda, inson huquq va erkinliklarini himoya qilishning umumiy standartlarini ham belgilaydi. O'zbekiston Respublikasi xalqaro shartnomalar ishtirokchisi sifatida o'z zimmasiga olgan majburiyatlarni milliy qonunchilik va sud amaliyoti orqali amalga oshiradi. Shu sababli sudlar qonunlarni talqin etishda xalqaro huquq normalarini e'tiborga olishi, ayniqsa inson huquqlariga oid ishlarni ko'rib chiqishda xalqaro standartlardan samarali foydalanishi muhim ahamiyat kasb etadi. Bu sud qarorlarining adolatli, asosli va zamonaviy huquqiy talablarga mos bo'lishini ta'minlaydi. Milliy sud amaliyotida xalqaro huquq normalarining qo'llanilishi, avvalo, inson huquq va erkinliklarini himoya qilish darajasini oshiradi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan xalqaro konvensiyalar, inson huquqlari bo'yicha xalqaro paktlar va boshqa hujjatlar sudlarga milliy qonunchilikni kengroq talqin qilish imkoniyatini beradi. Natijada shaxsning sha'ni, qadr-qimmati, erkinligi va boshqa konstitutsiyaviy huquqlari yanada ishonchli himoya qilinadi. Xalqaro standartlardan foydalanish sud qarorlarining xalqaro huquq talablariga mos kelishini ham ta'minlaydi. Sud amaliyotida xalqaro huquq normalarining ahamiyati, ayniqsa, qonunchilikda ayrim huquqiy bo'shliqlar yoki turlicha talqin qilinishi mumkin bo'lgan normalar mavjud bo'lgan hollarda yaqqol namoyon bo'ladi. Bunday vaziyatlarda sud xalqaro shartnomalar va umume'tirof etilgan xalqaro huquq prinsiplari asosida qonunni talqin qilish orqali adolatli qaror qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bilan birga, xalqaro huquq normalari milliy qonunchilikni takomillashtirish va sud amaliyotida yagona yondashuvni shakllantirishga ham xizmat qiladi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan sud-huquq islohotlari xalqaro standartlarni milliy sud faoliyatiga keng tatbiq etishga qaratilgan. Sudyalarning xalqaro huquq bo'yicha malakasini oshirish, xalqaro sud amaliyotini o'rganish, inson huquqlariga oid xalqaro hujjatlarni amaliyotda qo'llash va sud qarorlarining sifatini oshirish bo'yicha muhim ishlar amalga oshirilmoqda. Bu esa milliy sud tizimining xalqaro maydondagi nufuzini mustahkamlash va fuqarolarning odil sudlovga bo'lgan ishonchini oshirishga xizmat qilmoqda. Xalqaro huquq normalarini sud amaliyotida qo'llash jarayonida ayrim muammolar ham uchramoqda. Jumladan, ayrim xalqaro hujjatlarning mazmunini amaliyotga tatbiq etish bo'yicha tajribaning yetarli emasligi, sud amaliyotida xalqaro standartlardan foydalanishning bir xilda shakllanmaganligi hamda sudyalarning uchun doimiy malaka oshirish dasturlarini yanada rivojlantirish zarurati mavjud. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun xalqaro huquq bo'yicha maxsus o'quv dasturlarini kengaytirish, sud amaliyotida xalqaro tajribani tizimli o'rganish va qonunchilikni xalqaro standartlarga izchil moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Xalqaro huquq normalarining milliy sud amaliyotida samarali qo'llanilishi nafaqat inson huquqlarini himoya qilish, balki mamlakatning xalqaro huquqiy

maydondagi nufuzini oshirishga ham xizmat qiladi. Davlatning xalqaro majburiyatlarga sodiqligi, sud qarorlarining xalqaro standartlarga mosligi va odil sudlovning ochiqligi xorijiy investorlar, xalqaro tashkilotlar hamda hamkor davlatlar ishonchini mustahkamlaydi. Shu sababli xalqaro huquq normalarini milliy sud amaliyotiga izchil joriy etish huquqiy davlatni rivojlantirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, xalqaro huquq normalari milliy sud amaliyotining samaradorligi va odil sudlov sifatini oshirishda muhim o'rin tutadi. Ular inson huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish, qonunlarni zamonaviy huquqiy talablarga muvofiq talqin etish hamda milliy sud amaliyotini xalqaro standartlarga yaqinlashtirishga xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasida sud-huquq islohotlari jarayonida xalqaro huquq normalarining qo'llanilish doirasini kengaytirish, sudyalarning malakasini oshirish va xalqaro tajribani milliy amaliyotga tatbiq etish orqali odil sudlovning sifatini yanada yuksaltirish mumkin. Bu esa huquqiy davlat va kuchli fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning muhim omillaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining ***O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari to'g'risida***gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasining ***Sudlar to'g'risida***gi Qonuni.
4. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948).
5. Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt (1966).
6. Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt (1966).
7. Bola huquqlari to'g'risidagi Konvensiya (1989).
8. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining sud amaliyotiga oid qarorlari.
9. Rustamboyev M.H. Davlat va huquq nazariyasi hamda sud hokimiyati asoslari. – Toshkent: TDYU nashriyoti.
10. Odilqoriyev X.T., Tulteyev I.T. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent.